

INFERNO canto XII° in campobassano

Pë scégnë la ripa mënèmmë a nu postë
muntagnusë e, pë chëlla chë vëdivë, eva purë
talë ca ogni sguardë t'avessë sbauttitë.
Cumm'a chëlla frana che dë fianchë
da qua dë Trentë all'Adigë calattë,
o pë tramuótë, o pë frana, z' allamàttë,
abbasscë la roccia zë në scignèttë,
facènnë modë dë sbarrà u passë,
'ccusì là la lama avèa fattë:
e 'ngopp'a la pónta dë chëlla cošta
l'infamë dë Creta* štèva štisë
e che fu sgràuratë da na fauza vacca;
e quannë cë vëdèttë zë muccècattë issë štéssë,
cummë a chi pë lë niérvë zë moccèchë lë manë. (v.15)

U saggë mijë, veramentë, u alluccattë: << Forzë
të cridë che qua sta u duchë d'Atenë*,
che a quill'autë munnë t'accèrèttë?
Alluntanëtë, bèštia; ca quištë nèn ve'
ammaistratë da sòrëta,
ma ve' pë canòscë lë pénë voštrë>>.
Cummë a quillë torë chë spezza la funë
dopë c'ha rēcëvutë la curtèllata 'mbrontë,
e chë zë gira 'ndunucchiatë, zumpèttannë da qua e da là,
vëdivë ijë u Minotaurë fa;
e quillë attientë alluccattë: << Scappë fóré,
mentrë sta 'nfuriatë, è buon ca tu scignë>>.
'Ccusi pigliammë la via abbasscë pë ddo'
calavënë lë prètë, che spissë zë muvèanë
sottë a lë piédë, calëcatë da u pisë mijë.
Ijë già pënzannë; e quillë dicèttë: << Tu piénsë,
forzë, a chéšta frana ch'è guardata
da chëlla bèštia 'nfuriata, ch'i' pochë fa calmaië.
Mo voglië che tu ha da sapé, che l'auta vóta
chë so' mënütë quassottë a u vaššë 'mbèrnë,
chéšta roccia nèn éva calata.

Ma, cèrtë pochë prima, se buon capischë,
chë mënissë Quillë* che la grossa préda*
lëvattë a Dite, d'u ciérchië cchiù 'ngoppë;
da tuttë lë partë dë la valla puzzolenta
trëmattë 'ccusi, ch'i' pënzaië che l'univèrzë
sëntissë amorë p'u qualë cë sta a chi créde
ca cchiù votë u munnë zë rëvutassë; (v.43)
e a quillë puntë 'sta vecchia roccia
qua e dall'autë partë scignèttë.

Mo ficchia l'uocchië sottë, ca z'avvicina
la riva d'u sanghë andò vollënë
chillë che pë viulènza all'autë hannë fattë malë>>.
O cëcata 'ngurdinizia e pazza raja (v.49)
ch'accusi cë vussë a na vita córta

e chë ciaffuóchë a chëlla èterna!
 Ijè vëdivë na larga fossa, a archë fatta,
 cumm' a chëlla chë tuttë u chianë abbraccia,
 'ccusì cummë avèa dittë la guida me';
 e tra u piédë dë la ripa e essa, 'nfilà,
 currévënë Centaurë armatë dë fréccë,
 cummë sè fussënë abituatë a j' a caccia.
 Vëdënnëcë scégnë, ognunë zë fërmattë, (v.58)

e da la schiéra, tre zë sëparannë,
 kë archë e fréccë, primë rëcapatë;
 e unë alluccattë da luntanë: << A quala péna
 vënitë vu' ca scignétë u dërupë?
 Dicetlu da là, se no, l'archë tirë?>>
 U maestrë mijë dicèttë: << la respošta
 la démë a Chironë, mo che là ci avvicënamë,
 la voglia tua, sempër mala è štata>>.
 Po' m'attëntattë e dicèttë:<< Quillë è Nesso,
 chë murèttë pë la bèlla Deianira
 e zë vëndëcattë issë štëssë.
 E quillë chë šta 'mmiézë, che u piéttë z'attamèntë,
 è Chironë chë criscèttë Achillë,
 quill'autë è Folo, ch'éva sèmpë chinë 'e raja.
 Attuornë u fuossë vannë a millë a millë,
 tërannë fréccë a qualsiasi anëma èsscë fôrë
 da u sanghë, cchiù che la colpa so' ha rëcëvutë>>.

Nu' ci avvicënammë a chillë bèštië snèllë (v.76)
 Chironë pigliattë na freccia, e chë la còcca,
 spustattë la varva arrétë dë lë masscellë.
 Quannë scuprèttë la larga vócca,
 dicèttë a lë cumpagnë:<< Vë sètë accortë
 ca quillë chë zë móvë arrétë lë cósë chë tocca smóvë?
 'Ccusì nën fannë lë piédë dë lë muortë>>.
 E la buona guida mija, che già lë štëva dë frontë,
 addò lë ddu' naturë zë uniscënë,
 rëspunnèttë:<< Bënë, è vivë e, 'ccusì sulë,
 e i' l'aglia mustrà la valla scura:
 necessità u manna qua e no u piacerë.
 Talë zë smuvèttë d'addò zë canta l'alleluia,
 e më cërcattë quistu nuovë ufficië;
 nën è ladrë issë, né mariuolë so statë ijë.
 Ma pë chëlla virtù pë la qualë i' movë
 lë passë mijë pë 'šta salëvaggia vija
 dàccë unë dë lë tuë, a cuië nu' putémë šta vicinë,
 e che cë mostra làddò zë guada,
 e che porta a quistu 'ngaliunë*,
 ca nën è spirètë, che pë l'aria va>>.

Chironë zë gërattë a deštra
 e dicèttë a Nesso:<< Rëturnë, e guidëlë
 e fa scanzà qualsiasi schiéra vë 'ntoppa>>. (v.99)
 Mo cë muvèmmë kë la scorta fëdata,
 lunghë la sponda vullèntë e vërmiglia,

andò, lè vullitè mēnavēnē autē štrillē.
 Ijē vēdivē genta affunnatē fin'all' uocchiē;
 e u grandē Centaurē dicettē:<< Lorē so' tirannē,
 chē spannēnnē sanghē e ricchezzē zē pigliannē.
 Qua chiagnēnē lē spiētatē puccatē,
 qua sta Alessandrē* e Dioniso* ferocē,
 chē dēttē a la Sicilia dulturē pē annē.
 E chēlla capē chē tē lē pilē accusì nirē
 è Azzolino da Este, che, p'u vērē,
 fu accisē da u figliastrē all'autē munnē>>.
 Allora mē gēraiē a u puētē, e issē dicettē:
 << Quistē mo va annantē a te, e i' tē séguē>>.
 Pochē cchiù 'nnantē, u Centaurē zē fērmattē
 'ngopp'a gentē che fin'a la gola
 parēva che da 'llu vallonē 'scéssē.
 Cē mustrattē n'ombra da na partē, sola,
 dicēnnē: << Quillē* rumpēttē, dentr'a Ddijē,
 u corē chē 'ngopp'a u Tempīē ancora cola>>.
 Po' vēdivē gentē che a u fiumē forē
 tēnēa la coccia ma no tuttē u piēttē;
 e da chēst' autā assaiē nē rēcanuscivē.
 'Ccusì cchiù cchiù che z'abbassava
 quillē sanghē, talē chē scuttassē sulē u piedē
 e quindē éntammē ch'u piēdē dentr'u fuossē.
 << 'Ccusì cummē tu da 'sta partē vidē,
 u vullorē d'u sciumē sēmpē cchiù scéma>>,
 dicettē u Centaurē, << vogliē che tu cridē
 che da chēst'ata partē cchiù assa' sprufonna,
 fin'a quannē issē arriva
 addò la tirannija sēmpre cchiù soffra.
 La divina giustizia, da qua, pognē
 a quill' Attila, che fu u flagellē dē la terra,
 e Pino e Sesto, e in èternē sprémē
 lē lagrēmē, che k'u calorē sciogliē
 a Rinierē dē Corneto, e Rinierē Pazzo*,
 chē facēnnē pē lē stradē tanta guērra>>.
 Po' zē gērattē e riattravērsattē u pantanē.

Note:

*1) Minotauro;

*2) Teseo che con l'aiuto di Arianna uccise il Minotauro.

* 3) Cristo

* 4) Alessandro il Macedone e Dioniso il vecchio tiranno di Siracusa

* 5) Guido di Montfort che in una chiesa trafisse Arrigo, cugino di re Edoardo I per vendicare il padre.

* 6) Riniero di Corneto capeggiava una banda in Maremma e Riniero dei Pazzi

*7) 'ngaliune: a cavalcioni; in tirlindana.